

บทที่ 1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตร

จุดประสงค์

ข้อมูลในบทที่ 1 จะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถ

1. แสดงความคิดเห็นต่อความหมายของหลักสูตรที่มีผู้เสนอไว้
2. สรุปความหมายของหลักสูตร ได้
3. แสดงความแตกต่างของความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ได้
4. ระบุงานด้านหลักสูตร ในแต่ละระดับของหลักสูตร ได้
5. แยกส่วนประกอบของหลักสูตร ได้
6. บอกความแตกต่างระหว่างหลักสูตรที่เป็นสิ่งผลิตกับหลักสูตรที่เป็นกระบวนการ ได้

1. ความหมายของหลักสูตรจากนวัตินะ

คำว่า 'หลักสูตร' มาจากคำภาษาอังกฤษว่า 'curriculum' ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาละตินว่า 'currere' หมายถึง ทางวิ่ง หรือ ลู่วิ่ง (Longstreet and Shane 1993,52) จึงน่าสนใจว่าหลักสูตร หรือ curriculum จะเปรียบเทียบกับ ทางวิ่ง หรือ ลู่วิ่งหรือไม่

มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้หลากหลาย โดยใช้คำพูดที่แตกต่างกันไปและบางคำพูดก็ให้ความหมายที่เหมือนกัน บางคำพูดก็ให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไปบ้าง เช่น

แฟรงกลิน บอบบิท (Franklin Bobbit) 1924	:	หลักสูตรประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ที่เด็กและเยาวชนต้องทำและได้รับประสบการณ์โดยใช้วิธีการพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่างๆ ให้ได้ดี เพื่อเป็นประโยชน์กับชีวิตในวัยผู้ใหญ่และมีคุณลักษณะที่ผู้ใหญ่ควรจะมี
โทมัส ฮอปกินส์ (Thomas Hopkins) 1941	:	หลักสูตรคืองานออกแบบโดยคนที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับกิจกรรมและชีวิตของเด็กในสถานศึกษา มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับชีวิตและการดำรงชีวิต ประกอบด้วยการเรียนรู้ที่เด็กแต่ละคนเลือกรับไว้ และสะสมเป็นประสบการณ์

- ราล์ฟ ไทเลอร์ : หลักสูตรประกอบด้วยสิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้
(Ralph Tyler) ซึ่งโรงเรียนได้วางแผนและจัดให้บรรลุเป้า
1949 หมายทางการศึกษา โดยที่การเรียนรู้จะเกิดขึ้น
เมื่อผู้เรียนมีประสบการณ์ และประสบการณ์
การเรียนรู้ไม่ใช่เนื้อหาในรายวิชาอย่างเดียว
- จอร์จ โบแชมพ์ : หลักสูตรหมายถึงงานออกแบบของกลุ่มคน
(George Beauchamp) ในสังคมเพื่อให้เด็กในโรงเรียนได้รับประสบ
1956 การณ์ทางการศึกษา
- ฮิลดา ทาบา : หลักสูตรเป็นแผนสำหรับประสบการณ์ทางการ
(Hilda Taba) ศึกษา ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับกระบวนการ
1962 เรียนรู้และการพัฒนาคนจะมีส่วนในการ
กำหนดหลักสูตร
- เจ แกแลน เซเลอร์ : หลักสูตรหมายถึง โอกาสการเรียนรู้ทั้งหมดที่
และ วิลเลียม เอ็ม สถานศึกษาจัดให้ หรือเป็นแผนสำหรับให้
อเล็กซานเดอร์ โอกาสการเรียนรู้แก่ประชากรในสังคม
(J.Galen Saylor เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาหรือ
and William M. วัตถุประสงค์เฉพาะที่เกี่ยวข้อง
Alexander)
1996&1974
- แดนเน็ชล์ แทนเนอร์ : หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์การเรียนรู้
และ รอเรล แทนเนอร์ และผลของการเรียนรู้ที่มีการวางแผนและ
(Daniel Tanner and กำหนดไว้ โดยอาศัยวิธีการให้ความรู้และ
Laurel Tanner ประสบการณ์ที่มีระบบภายใต้ความรับผิดชอบ
1975 ของโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงาม
ด้านส่วนตัวและสังคมอย่างต่อเนื่องและมั่นใจ
- พีเตอร์ โอลิวา : หลักสูตรเป็นแผนหรือ โปรแกรมสำหรับ
(Peter F.Oliva) ประสบการณ์ทั้งหมดที่จะให้ผู้เรียน ได้รับ โดย
1982 สถานศึกษาเป็นผู้นำทางให้

กิจกรรมที่ 1

ในทัศนะของท่าน หลักสูตรคืออะไร หรือ ท่านเห็นด้วยกับทัศนะของใคร
ที่กล่าวมาข้างต้น เพราะเหตุใด

2. ความหมายของหลักสูตรโดยสรุป

จากตัวอย่างความหมาย ของหลักสูตรที่มีผู้ให้ไว้ในข้อ 1 อาจสรุปความหมาย
ของหลักสูตร ได้เป็น 2 แนวทาง คือ

1) หลักสูตรเป็นที่รวมของเนื้อหาวิชาที่วางแผนไว้

ในแง่นี้ หลักสูตร หมายถึงรายวิชาที่ออกแบบไว้สำหรับสอนผู้เรียนซึ่งเนื้อหาจะมี
ทั้งเนื้อหาที่เป็นความรู้ เป็นกระบวนการ และเป็นทักษะ โดยเน้นให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเนื้อหาและ
มีการวัดผลหลังการสอน ส่วนวิธีสอนอาจจะ ไม่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ดังนั้นความหมายของ
หลักสูตร ในแง่นี้เป็นความหมายอย่างแคบ เพราะคุณค่าของประสบการณ์จะ ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของ
หลักสูตร และหลักสูตร ในความหมายนี้มีลักษณะคงที่ (static) ไม่เคลื่อนไหว

2) หลักสูตร หมายถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่สถานศึกษาเป็นผู้นำทางให้เกิดการเรียนรู้

หลักสูตร ในความหมายนี้ครอบคลุมถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่สถานศึกษา
รับผิดชอบจัดเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ไม่ว่าจะประสบการณ์นั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของแผนที่เขียนไว้
หรือไม่ก็ตาม ในแง่นี้ หลักสูตรจะประกอบด้วยทั้งเนื้อหาความรู้และประสบการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น
ในสถานศึกษา แม้ว่าประสบการณ์นั้นจะ ไม่ได้วางแผนไว้ก่อนในเอกสารหลักสูตร ซึ่งเรียกว่าเป็น
หลักสูตรซ่อนเร้น หรือหลักสูตรแอบแฝง (hidden curriculum) เช่นการสอนให้นักเรียนรู้จักเข้าแถว
ความกล้าคิดการมาก่อนหลังเวลาชื่อของ การสอนให้พูดคำสุภาพกับเพื่อนเป็นต้น ความหมายของ
หลักสูตร ในแง่นี้เป็นความหมายในลักษณะกว้าง และมีลักษณะเคลื่อนไหว เป็นพลวัตร (dynamic)
ครอบคลุมถึงการเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้และประสบการณ์สำหรับการประกอบอาชีพ และมี
พฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับในสังคม

กิจกรรมที่ 2

ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อความหมายของหลักสูตรใน 2 แนวทางที่กล่าวใน
หัวข้อที่ 2 แสดงเหตุผลและอ้างอิงประสบการณ์จริงด้วย

3. ความหมายของหลักสูตรอีกแนวทางหนึ่ง

วิลมา เอส ลองสตรีท (Wilma S.Longstreet) และ แฮโรลด์ จี เซน (Harold G.Shane) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ในแนวที่แตกต่างไปจากความหมายอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว ดังนี้

“Curriculum is the result of the interaction of objectively developed plans for school study with the backgrounds, personalities, and capacities of students in a transactional environment created by teachers for the benefit of students as well as for the better implementation of the plan.” (Longstreet and Shane 1993,53)

ตามแนวทางของลองสตรีทและเซน หลักสูตร หมายถึง ผลของปฏิกริยาตอบสนองซึ่งกันและกันระหว่างแผนการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่จัดทำไว้อย่างมีวัตถุประสงค์ กับภูมิหลัง บุคลิกภาพ และศักยภาพของผู้เรียนในสภาพแวดล้อมที่ครุคิดจัดขึ้น เพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนและเพื่อการนำแผน ไปใช้ให้เกิดผลดีขึ้น

ในความหมายของหลักสูตรความหมายนี้ ลักษณะธรรมชาติของหลักสูตรที่เหมาะสมจะมีคุณสมบัติ 6 ประการดังนี้

- 1) หลักสูตรประกอบด้วยเอกสารที่เขียนขึ้นเพื่อแนะเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียน และประสบการณ์อื่นๆ ที่ผู้เรียนต้องรู้ โดยสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ เอกสารนี้อาจประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาการเรียนการสอน และวิธีการสอน ที่เสนอแนะไว้
- 2) หลักสูตรควรแสดงถึงความเห็นร่วมกันของสังคมเกี่ยวกับลำดับของสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องเรียน การพัฒนาหลักสูตรควรมีการวางแผนและปรึกษาหารือร่วมกันกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงครูและผู้เรียนด้วย
- 3) หลักสูตรควรมีความหลากหลายสำหรับผู้เรียน ควรผสมผสานอย่างสมดุลย์ระหว่างความต้องการของสังคมกับ ความต้องการของผู้เรียนและพัฒนาการเฉพาะบุคคลของผู้เรียน
- 4) หลักสูตรที่เป็นแผนหรือเอกสารที่เขียนขึ้นจะเป็นเพียงคู่มือของหลักสูตร (curriculum guide) ในขณะที่หลักสูตรที่เป็นสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้หลังจากที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างแผนของหลักสูตรกับภูมิหลังของผู้เรียนจะเป็นประสบการณ์ซึ่งแสดงในรูปของแนวคิดของเนื้อหาที่เป็นพลวัตร
- 5) ความสำเร็จของหลักสูตรขึ้นอยู่กับการสอนของครูเป็นส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับการสอนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีผลต่อกันและมีผลซึ่งกันและกัน

6) การประเมินผลการพัฒนาด้านวิชาการ ด้านส่วนตัว และด้านสังคม มีความจำเป็น แต่ไม่ควรใช้แบบทดสอบมาตรฐาน (standardized test) ในการประเมิน เพราะแบบทดสอบมาตรฐานจะแยกผู้พัฒนาหลักสูตรกับครูผู้สอนออกจากกระบวนการประเมินผล การประเมินผล การเรียนรู้และการประเมินเพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการสอน ควรสอดคล้องกับการปฏิบัติจริง ไม่ควรประเมินสรุปพฤติกรรมในแง่ของปริมาณซึ่งจะวัดเฉพาะเนื้อหาที่ตายตัว (Longstreet and Shane 1993,54-56)

กิจกรรมที่ 3

ความแตกต่างระหว่างความหมายของหลักสูตรในแนวทางที่ 3 แตกต่างจากความหมายของหลักสูตรอีก 2 แนวทางที่กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 2 อย่างไร

4. คำศัพท์เกี่ยวกับหลักสูตร

ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตร มีคำศัพท์ที่เกี่ยวกับหลักสูตรที่ผู้ศึกษานควรทำความเข้าใจให้ต้องแท้ เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยตลอดได้แก่

1) การพัฒนาหลักสูตร (curriculum development) หมายถึง การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยที่ยังไม่เคยมีหลักสูตรนั้นมาก่อนเลย กับในอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นกว่าเดิมซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นทางการและเป็นขั้นตอน

2) การสร้างหลักสูตร (curriculum construction) หมายถึง การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยที่ยังไม่เคยมีหลักสูตรนั้นมาก่อน หรือ ไม่เคยมีหลักสูตรเดิมเป็นรากฐานมาก่อน และต้องดำเนินการอย่างเป็นทางการและเป็นขั้นตอน

3) การวางแผนหลักสูตร (curriculum planning) หมายถึง การวางแผนงานการจัดทำหลักสูตร โดยกำหนดเป้าหมายว่าหลักสูตรที่จะจัดทำนั้นทำเพื่อใคร จะพัฒนาบุคคลเหล่านั้นไปในทิศทางใด ใ้ระยะเวลาการดำเนินการตามหลักสูตรเท่าไร จะมีกระบวนการในการพัฒนาบุคคลเหล่านั้นอย่างไร

4) การออกแบบหลักสูตร (curriculum design) หมายถึง การกำหนดลักษณะและรูปแบบของหลักสูตรให้สอดคล้องกับแผนงานการจัดทำหลักสูตรเพื่อให้หลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมายที่วางแผนไว้ รวบรวมข้อมูลที่มีผลต่อการจัดหลักสูตร จัดหารูปแบบการจัดหลักสูตร

หลายๆ รูปแบบ ทดสอบว่ารูปแบบใดเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่วางแผนไว้
ในการออกแบบหลักสูตร ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องตอบคำถามต่อไปนี้

จะเลือกเนื้อหาอะไร และอย่างไร

จะจัดเนื้อหาและเรียงลำดับเนื้อหาอย่างไร

จะถ่ายทอดเนื้อหาอย่างไร

จะประเมินผลการเรียนรู้อย่างไร

จะจัดทำเอกสารหลักสูตรอย่างไร

อย่างไรก็ตามในบางแห่งได้มีการใช้ คำว่า การวางแผนหลักสูตร และการออกแบบ
หลักสูตร ในความหมายเดียวกับ การพัฒนาหลักสูตร และการสร้างหลักสูตร กล่าวคือ
หมายถึงการดำเนินการจัดทำหลักสูตรอย่างเป็นทางการและเป็นขั้นตอน

5) การจัดหลักสูตร (curriculum organization) หมายถึง การลงมือจัดหลักสูตร
ตามรูปแบบที่ตัดสินใจเลือกไว้แล้ว โดยดำเนินการตามขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งรูปแบบ
ของหลักสูตรเป็นอย่างไรนั้นจะแสดงออกให้เห็นชัดเจนในขั้นตอนของการจัดเนื้อหาและ
ประสบการณ์สำหรับผู้เรียน

6) การวิเคราะห์หลักสูตร (curriculum analysis) หมายถึง การตรวจสอบหลักสูตร
แยกทีละส่วนในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร เพื่อดูให้แน่ใจว่าแต่ละส่วนของหลักสูตร
ครบถ้วน เหมาะสม หรือยังมีส่วนใดบกพร่องอยู่เพื่อจะแก้ไขให้ครบถ้วน เหมาะสม และสอดคล้อง
กันยิ่งขึ้น เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร นอกจากนี้การวิเคราะห์หลักสูตร อาจเป็นการ
ตรวจสอบหลักสูตรแยกทีละส่วนเพื่อการเตรียมการสอนและการประเมินผลการเรียนก็ได้

7) การใช้หลักสูตร หรือ การนำหลักสูตร ไปใช้ (curriculum implementation)
หมายถึง การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ กล่าวคือ นำหลักสูตร ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการ
เรียนการสอนในสถานศึกษา หรือในสภาพการณ์จริง

8) การจัดการและการบริหารหลักสูตร (curriculum management and
administration) หมายถึง กระบวนการสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้การใช้หลักสูตรบรรลุเป้าหมาย
เช่น การประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การเตรียมบุคลากร อาคารสถานที่
งบประมาณ การจัดบริการห้องสมุด หน่วยงานแนะแนว เป็นต้น

9) การปรับหลักสูตร (curriculum adaptation) หมายถึงการนำหลักสูตร ไปปรับใช้
ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ชุมชน สถานศึกษา ผู้เรียน ในการจัดการเรียนการสอน

10) การประเมินหลักสูตร (curriculum evaluation) หมายถึง การตัดสินคุณภาพ ประสิทธิภาพหรือคุณค่าของหลักสูตร ซึ่งต้องมีการกำหนดมาตรฐานสำหรับตัดสินคุณภาพ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาตรฐานที่กำหนดมาตัดสินคุณภาพข้อมูลเหล่านั้น การประเมิน หลักสูตรจะตอบคำถามต่อไปนี้

หลักสูตรช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาได้ดีเพียงไร

การใช้หลักสูตรดำเนินการ ได้ดีเพียงไร

11) การปรับปรุงหลักสูตร (curriculum improvement) หมายถึง การแก้ไข หลักสูตรให้ดีขึ้น เหมาะสมขึ้นหลังจากที่ประเมินหลักสูตรแล้วพบข้อบกพร่อง เป็นการแก้ไข เฉพาะประเด็นที่พบข้อบกพร่อง โดยไม่ได้กระทบกับ โครงสร้างของหลักสูตร

12) การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (curriculum change) หมายถึง การนำหลักสูตร ใหม่มาใช้แทนหลักสูตรเดิม เนื่องจากหลักสูตรเดิมมีข้อบกพร่องมาก หรือล้าสมัยไปแล้ว จึงต้อง ยกเลิกแล้วจัดทำหลักสูตรใหม่มาทดแทนหลักสูตรเดิม

กิจกรรมที่ 4

เปรียบเทียบคำตอบต่อไปนี้ให้เห็นความเหมือน แตกต่างอย่างชัดเจน

- การพัฒนาหลักสูตร กับ การสร้างหลักสูตร
- การวางแผนหลักสูตร กับ การออกแบบหลักสูตร
- การใช้หลักสูตร กับ การจัดการและการบริหารหลักสูตร
- การวิเคราะห์หลักสูตร กับ การประเมินหลักสูตร
- การปรับหลักสูตร กับ การปรับปรุงหลักสูตร
- การปรับปรุงหลักสูตร กับ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

5. ระดับของหลักสูตรและการทำงานด้านหลักสูตร

การทำงานด้านหลักสูตรเกี่ยวข้องกับหลายระดับ ตั้งแต่หน่วยงานกลางระดับ ประเทศที่รับผิดชอบเรื่องการพัฒนาหลักสูตร นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร สถานศึกษา หรือหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร ครูอาจารย์ คณาจารย์ผู้เรียน ดังนั้นถ้าจะแบ่งระดับการทำงานด้าน หลักสูตรอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับใหญ่ๆ คือ ระดับกว้าง (macro curriculum) กับระดับแคบ (micro curriculum)

1) หลักสูตรระดับกว้าง ประกอบด้วย การวางแผนหลักสูตร ในขอบเขตกว้าง จัดทำเอกสารหลักสูตรที่ให้แนวทาง โดยทั่วไป ให้แนวทางที่จะนำไปประยุกต์ใช้ และให้รายละเอียดบางประการเกี่ยวกับวิธีการนำหลักสูตร ไปใช้

2) หลักสูตรระดับแคบ ครอบคลุมถึงการที่ครูแต่ละคนออกแบบ โปรแกรมการสอน สำหรับผู้เรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง วางแผนการสอน เขียนแผนการสอน ซึ่งรวมถึงการวางแผน กิจกรรมที่ครูและผู้เรียนจะทำร่วมกัน

การทำงานด้านหลักสูตรมีข้อเกี่ยวข้องเฉพาะกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือในสภาพการณ์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่กิจกรรมใดก็ตามที่เป็นการให้ความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการเกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน ก็จัดว่าเป็นงานด้านหลักสูตรด้วย เช่น ผู้เขียนหนังสือเรียนหรือหนังสือคู่มือต่างๆ ซึ่งจะต้องเลือก เนื้อหาและประสบการณ์ที่จะนำเสนอ ให้ผู้เรียนก็จัดว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในงานด้านหลักสูตรด้วย

ถ้าจะจัดระดับของหลักสูตร โดยยึดหลักความห่างของการทำงานด้านหลักสูตร จากตัวผู้เรียน ก็อาจจะแบ่งระดับของหลักสูตร ได้เป็น 4 ระดับ ดังนี้

1) หลักสูตรระดับสังคม (societal level) หลักสูตรระดับนี้ไกลจากผู้เรียนมากที่สุด เป็นหลักสูตรที่อาจจะออกแบบ โดยบุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหารหลายๆ ระดับ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้แทนจากกลุ่มที่เชี่ยวชาญความรู้เฉพาะด้าน หรืออาจจะมีการเมืองร่วมด้วย เป็นต้น การทำงานด้านหลักสูตร ในระดับนี้เป็นการตัดสินใจกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมาย เรื่องที่จะให้ผู้เรียนศึกษา ระยะเวลาที่จะใช้ในการศึกษา และสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้ในลักษณะกว้างของการจัดการศึกษาทั้งหมดในสังคม

2) หลักสูตรระดับสถาบัน (institutional level) เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในการนำหลักสูตรระดับสังคมมาใช้ และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งอาจจะดำเนินการ โดยบุคลากรในท้องถิ่น หลักสูตรในระดับนี้เป็นการดำเนินการกำหนดเนื้อหาในรายวิชาและหัวข้อที่จะให้ผู้เรียนได้เรียน โดยจัดทำเป็นเอกสารที่ระบุถึงปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่นและสถานศึกษา การวางแผนการสอนระยะยาว และแนวทางการใช้หลักสูตรซึ่งจะปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น

3) หลักสูตรระดับการสอน (instructional level) หมายถึงการวางแผนของครู และการสอนของครูในสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักสูตรระดับสถาบัน ในขณะที่เดียวกันก็คำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการของสถานศึกษาและผู้เรียนด้วย หลักสูตรระดับนี้จะขึ้นอยู่กับทัศนคติ ความคิดเห็น และแบบฉบับ (style) ของครูแต่ละคนด้วย นอกจากนี้เมื่อหลักสูตรระดับนี้มีการ

ดำเนินการในชั้นเรียนจะมีความหลากหลายและอาจจะไม่คงที่ตามแผนการสอนทุกประการเพราะปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เรียนอาจเกิดขึ้นในลักษณะที่มีได้คาดการณ์มาก่อน

4) **หลักสูตรระดับประสบการณ์ (experiential level)** เป็นหลักสูตรระดับที่ผู้เรียนได้รับรู้และเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ต่างกัน เพราะภูมิหลัง แรงจูงใจ และระดับความอยากรู้แตกต่างกัน ดังนั้นหลักสูตรระดับประสบการณ์จึงเกิดภายในตัวผู้เรียน ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงระดับของหลักสูตร จึงมิได้หมายถึงการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ในทุกระดับ แต่จะหมายถึงการจัดทำหลักสูตรและนำไปปรับใช้ในแต่ละระดับในลักษณะและขอบเขตงานแตกต่างกันไป และถ้ากล่าวถึงหลักสูตรระดับการศึกษาต่างๆ จะหมายถึงอีกลักษณะหนึ่ง คือหมายถึงหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา หลักสูตรระดับประถมศึกษา หลักสูตรระดับมัธยมศึกษา หรือหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

กิจกรรมที่ 5

- ยกตัวอย่างหลักสูตรระดับสังคมที่มีอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน และแสดงเหตุผลว่าทำไมหลักสูตรดังกล่าวจึงเป็นหลักสูตรระดับสังคม
- หลักสูตรระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของไทยเป็นหลักสูตรระดับสังคมหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ท่านเคยทำงานด้านหลักสูตรอะไรบ้างที่เป็นหลักสูตรระดับสถาบันและหลักสูตรระดับการสอน

6. ส่วนประกอบของหลักสูตร

ในการจัดทำหลักสูตร ไม่ว่าจะ เป็นหลักสูตรระดับใดก็ตาม จะต้องกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรตามส่วนประกอบ ดังนี้

- 1) **หลักการ** เป็นเป้าหมายปลายทางของหลักสูตรนั้น จะบอกให้รู้ว่าหลักสูตรนั้นๆ จัดขึ้นเพื่ออะไร ซึ่งจะกำหนดไว้ในลักษณะเชิงปรัชญาของหลักสูตร
- 2) **จุดมุ่งหมาย** แสดงความคาดหวังของหลักสูตรว่าผู้ที่เรียนจบหลักสูตรนี้แล้วจะมีคุณลักษณะอย่างไร
- 3) **จุดมุ่งหมายเฉพาะ หรือจุดประสงค์**ของกลุ่มวิชาและรายวิชา ระบุเฉพาะเจาะจงถึงคุณลักษณะของผู้เรียนเมื่อเรียนจบแต่ละกลุ่มวิชา และแต่ละรายวิชา

4) โครงสร้างของหลักสูตร แสดงภาพรวมของทั้งหลักสูตรว่าได้จัดเนื้อหาและ
ประสบการณ์ของหลักสูตร ในลักษณะใด ลักษณะของเนื้อหาและประสบการณ์ที่จะให้ผู้เรียนได้
เรียนรู้เป็นอย่างไร ระยะเวลาการจัดการเรียนการสอนและการแบ่งเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการ
สอนแต่ละเนื้อหาความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ และเวลาโดยรวมที่ใช้ในการจัดการเรียนการ
สอนตลอดหลักสูตร

5) เนื้อหาหลักสูตร ประกอบด้วย ขอบเขตเนื้อหาความรู้ที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับจากการได้ลงมือทำหรือปฏิบัติ และกิจกรรมการเรียนการ
สอนที่เป็นแนวทางหรือวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้เนื้อหาและประสบการณ์ต่างๆ

6) การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประกอบด้วยแนวทางหรือวิธีการวัดผล
และประเมินผลว่าผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ จุดประสงค์รายวิชา จุดประสงค์กลุ่มวิชา
และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วหรือยัง รวมถึงระยะเวลาการประเมินผล

7) แนวทางการใช้หลักสูตร ให้คำแนะนำแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
ให้ใช้หลักสูตร ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

ส่วนประกอบของหลักสูตรแต่ละหลักสูตรอาจจะมีรายละเอียดของส่วนประกอบ
แตกต่างกันบ้าง เช่น หลักสูตรการศึกษาระดับชั้น ป.ศ. 2544 มี 'มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาระดับ
ชั้นพื้นฐาน' หลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำตามหลักสูตรนี้จะมี 'มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น' และ 'ผล
การเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/รายภาค' ซึ่งระบุคุณภาพของผู้เรียนที่คาดหวัง อย่างไรก็ตามทุกหลักสูตร
จะมีส่วนประกอบหรือองค์ประกอบหลักเหมือนกันตามที่กล่าวมา

เมื่อพิจารณาจากความหมายของหลักสูตร คำศัพท์เกี่ยวกับหลักสูตร ระดับของ
หลักสูตร และส่วนประกอบของหลักสูตร จะเห็นได้ว่าหลักสูตรมี 2 ลักษณะ คือ

1) หลักสูตรส่วนที่เป็นถึงผลิต (products) หลักสูตรส่วนนี้เป็นผลจาก
กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและเป็นผลจากการจัดเตรียมข้อมูลสำหรับการสอนในชั้นเรียน
หลักสูตรที่เป็นถึงผลิต ได้แก่ เอกสารตัวหลักสูตร คู่มือหลักสูตร รายวิชา แผนการสอนระยะยาว
แผนการสอนรายคาบ รายการจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ คู่มือ
ครู สื่อการเรียนการสอน ฯลฯ ในตัวหลักสูตรจะแสดงขอบเขตเนื้อหาและแนวทางสำหรับจัดการ
เรียนการสอนอย่างกว้างๆ แต่ คู่มือหลักสูตรจะมีรายละเอียดหัวข้อที่จะสอน เป้าหมายของการสอน
และเสนอกลวิธีในการสอน ส่วนในแผนการสอนจะระบุจุดประสงค์การเรียนรู้หรือผลของการ
เรียนรู้ที่คาดหวัง รายละเอียดเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจง และเวลาที่จะใช้ในการสอนแต่ละหัวข้อ

2) หลักสูตรส่วนที่เป็นกระบวนการ (process) ครอบคลุมถึงการตัดสินใจทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ตั้งแต่การปรับหลักสูตร การนำไปใช้ในชั้นเรียนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน การจัดกิจกรรมเสริมความรู้ให้ผู้เรียน การวัดและประเมินผลการเรียน และการประเมินหลักสูตร นั่นคือ เริ่มตั้งแต่การคิดและวางแผนว่าจะสอนอะไรเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ พัฒนาผู้เรียน ได้เต็มตามศักยภาพ และเตรียมผู้เรียนให้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกที่มีความไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การจัดประสบการณ์และกิจกรรมต่างๆ จนถึง การวัดความสำเร็จของผู้เรียน และการหาข้อมูลมาตัดสินคุณภาพของหลักสูตร จุดเด่นและจุดอ่อนของหลักสูตร

กิจกรรมที่ 6

- นำหลักสูตร โคหลักสูตรหนึ่งก็ได้มาวิเคราะห์ดูว่ามีส่วนประกอบอะไรบ้าง
- หลักสูตรที่เป็นสิ่งผลิตกับหลักสูตรที่เป็นกระบวนการแตกต่างกันอย่างไร

สรุป

- นักวิชาการด้านหลักสูตร ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้มากมาย
- สรุปความหมายของหลักสูตร ได้ 3 แนวทางใหญ่
 - หลักสูตรหมายถึง รายวิชาที่จัดไว้ให้ผู้เรียน ได้เรียน
 - หลักสูตรหมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้แก่ผู้เรียน
 - หลักสูตรหมายถึง ผลของปฏิกิริยาคอสมองซึ่งกันและกัน ระหว่างแผนการศึกษาและผู้เรียน
- คำศัพท์ที่สำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรมีหลายคำ แต่ละคำมีความหมายเฉพาะ ซึ่งผู้ที่ทำงานด้านหลักสูตรต้องเข้าใจความหมายของคำเหล่านั้น และความแตกต่างระหว่างความหมายของคำเหล่านั้น
 - ในการทำงานด้านหลักสูตร ผู้ทำงานจะเกี่ยวข้องกับหลักสูตรหลายระดับ ทั้งระดับกว้าง และระดับแคบ หรือระดับสังคม ระดับสถาบัน ระดับการสอน และระดับประสบการณ์

- หลักสูตร โดยทั่วไปจะมีส่วนประกอบดังนี้คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย จุดมุ่งหมายเฉพาะ โครงสร้าง ระยะเวลาการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียน และแนวทางการใช้หลักสูตร
- ลักษณะของหลักสูตรจัดได้เป็น 2 ลักษณะคือ หลักสูตรที่เป็นสิ่งผลิต กับ หลักสูตรที่เป็นกระบวนการ

การประเมินผล

1. ท่านเห็นด้วยกับความหมายของหลักสูตรใดที่นักวิชาการด้านหลักสูตรให้ไว้ เพราะเหตุใด
2. ถ้าจะให้ความหมายของหลักสูตรให้สมบูรณ์ที่สุดและเหมาะสมที่สุด ควรจะให้ความหมายอย่างไร
3. ข้อความแต่ละข้อต่อไปนี้ตรงกับคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรคำใด
 - 3.1 ปรีชากำลังเริ่มทำหลักสูตรอบรมชาวบ้านเพื่อพัฒนาหมู่บ้านของเขา
 - 3.2 ผู้อำนวยการ โรงเรียนประจวบครุเพื่อจัดห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ และ โรงฝึกงานให้พร้อมก่อน โรงเรียนเปิด
 - 3.3 อาจารย์ฝ่ายวัดผลดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาว่าหลักสูตรที่โรงเรียนได้ใช้มา 6 ปีแล้ว มีปัญหาหรือข้อควรปรับปรุงอะไรบ้าง
 - 3.4 ภาควิชาภาษาอังกฤษในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งกำลังตรวจสอบหลักสูตรที่ร่างไว้แล้วว่าแต่ละส่วนเหมาะสมและมีคุณภาพหรือยัง
4. การที่กระทรวงศึกษาธิการพัฒนาหลักสูตรสำหรับให้โรงเรียนต่างๆ ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาหลักสูตรระดับกว้างหรือระดับแคบ เพราะเหตุใด
5. ครูที่สอนมานาน มีประสบการณ์การสอนมาก ประสบการณ์ที่ครูได้รับนั้น ถือเป็นหลักสูตรระดับประสบการณ์หรือไม่ เพราะเหตุใด
6. ส่วนประกอบของหลักสูตรแต่ละส่วนมีความสำคัญอย่างไรบ้าง ทำไมจึงต้องมีส่วนประกอบเหล่านั้น

7. ครูให้นักเรียนตอบคำถามเป็นภาษาอังกฤษจากรูปภาพ แล้วให้นักเรียนนำคำตอบมาเขียนเรียบเรียงเป็นเรื่อง การทำเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในลักษณะที่เป็นกระบวนการหรือไม่ เพราะเหตุใด